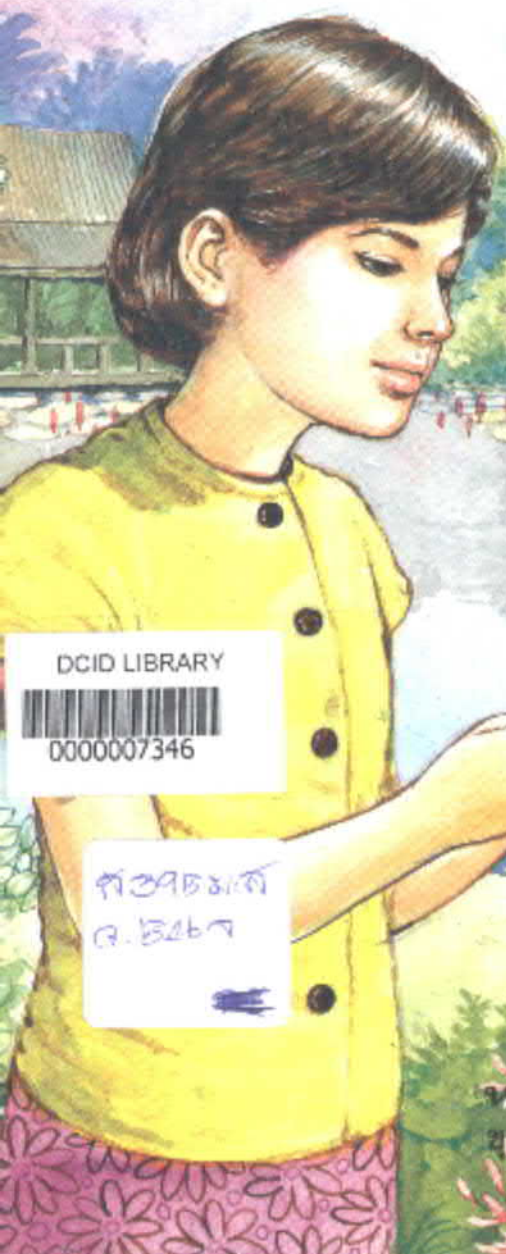

จดหมายถึงลูก

DCID LIBRARY

0000007346

ศ. ๓๙๕๘๓
๑. ๕๔๖๗

หนังสือส่งเสริมการเรียนรู้
ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม
ระดับประถมศึกษา

หนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

เรื่อง

จดหมายถึงลูก

ระดับมัธยมศึกษา

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่สอง ๒,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๓๓

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๒๗.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดพระพุทธ-
ศาสนาและจริยธรรม เรื่อง จดหมายถึงลูก สำหรับระดับมัธยมศึกษา ขึ้น
กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๘

พ. ร.

(นายพณอม แก้วกำเนิด)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

วันที่.....	26 ก.ค. 2544
เลขทะเบียน.....	๓ 05469
เลขเรียกหนังสือ.....	๓395 ๘:๗

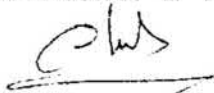
๑ - B469

คำนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน มีส่วนช่วยให้สังคมไทยอยู่ได้อย่างสันติสุข ช่วยสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนวัฒนธรรมไทยมาตลอด กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา และเห็นควรส่งเสริมให้นักเรียนตลอดจนเยาวชนได้ยึดมั่นปฏิบัติตามหลักธรรมโดยสม่ำเสมอ จึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ขึ้น ในการจัดทำหนังสือดังกล่าว กรมวิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม และหนังสืออุเทศเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นคณะหนึ่ง ดังรายชื่อท้ายหนังสือนี้

หนังสือส่งเสริมการอ่านชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับมัธยมศึกษา เรื่อง จดหมายถึงลูก นี้ นายวสิน อินทสระ เป็นผู้เขียน และนางแม่นมาส ขวลิค เป็นผู้ตรวจ มีเนื้อหาที่อบรมสั่งสอนเยาวชนให้ประพฤติดี หมั่นศึกษาหาความรู้ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฯลฯ รูปแบบการเขียนเป็นจดหมายที่อ่านเพลิดเพลิน จดหมายสองฉบับ คือ จดหมายถึงจันทร์ลอยและจดหมายถึงรวมพร ได้เคยตีพิมพ์ในหนังสือราชินี ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๖ และ ๒๕๑๗ ตามลำดับ ทุกฉบับมีเรื่องที่ให้คติธรรมและสาระต่าง ๆ จึงมีคุณค่าที่นักเรียนและผู้สนใจจะได้อ่านเป็นอย่างยิ่ง

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการ ฯ ผู้เขียน และผู้ตรวจตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้หนังสือนี้สำเร็จด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

(นายวิเวก ปางพุฒิพงศ์)
อธิบดีกรมวิชาการ

๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๘

จดหมายสามฉบับในเล่มนี้ เป็นจดหมายของพ่อและแม่ถึงลูก
สามคน คือ จันทรลออ รวมพร และสิริภัทร เขียนขึ้นในระหว่าง
ที่พ่อและแม่ต้องเดินทางไปอยู่ต่างจังหวัดชั่วคราว และให้ลูกทั้ง
สามคน ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นและย่างเข้าวัยหนุ่มสาวดูแลตัวเอง จดหมาย
ทั้งสามฉบับตอบคำถามและอธิบายทางแก้ปัญหา ตลอดจนความ
วิตกกังวลของลูกทั้งสามคน โดยเชิญพระพุทธรูปมาอธิบาย และ
ยกตัวอย่างประกอบให้เห็นจริง

จดหมายฉบับที่ ๑ ถึงจันทร์ลอย

“คนโง่เมื่อมีเวลาก็หาอาหารใส่ปากใส่ท้อง คนฉลาดเมื่อมีเวลาก็หาอาหารใส่สมอง”

“ถึงเราจะยากจนทรัพย์สิน แต่เราก็ไม่ยากจนความดี”

จันทร์ลอย ลูกรัก

จดหมายของลูกพ่อได้รับแล้ว พ่อดีใจมากที่ลูกสอบผ่าน ม.๔ ไปได้ด้วยคะแนนที่ไม่ต่ำนัก ลูกไม่ต้องเสียใจที่ไม่ได้คะแนนสูงยอดเยี่ยมในชั้น เพราะคนที่ทำงานได้ดีมีประโยชน์แก่สังคมในอนาคตนั้น ไม่จำเป็นต้องสอบได้คะแนนยอดเยี่ยมในโรงเรียน หรือได้เกียรตินิยมในมหาวิทยาลัยเสมอไป เรื่องการเรียนในโรงเรียนกับการทำงานในอนาคตนั้น ส่วนที่สัมพันธ์กันมากก็คือใบรับรองวุฒิ หรือปริญญาเพื่อให้เข้าทำงานได้ เมื่อเข้าไปแล้วบางคนอาจไม่ได้ใช้ความรู้ที่เรียนมาจากโรงเรียนเลย ต้องไปเรียนกันใหม่ ฝึกกันใหม่

เด็กที่เรียนอ่อน แต่มีความประพฤติดี มีความตั้งใจดี มีความบากบั่นหมั่นเพียรไม่หยุดหย่อน ค่อย ๆ เพิ่มพูนความสามารถของตนทีละน้อย เมื่อออกทำงานแล้วอาจล้าหน้าเพื่อนที่เคยเรียนเก่งเมื่ออยู่โรงเรียน เรื่องทำนองนี้มีตัวอย่างอยู่มาก

หลุยส์ ปาสเตอร์ (Louis Pasteur) ชาวฝรั่งเศส ซึ่งโลกให้เกียรติยิ่งใหญ่ในทางวิชาการนั้น เมื่ออยู่โรงเรียน ครูได้หมายเหตุลงในสมุดพกว่า “เป็นเด็กอ่อนโยนที่สุด ตัวเล็กที่สุด และมีหัวสอบได้น้อยที่สุดในชั้นของข้าพเจ้า”

ตามประวัติว่า เขาไม่เคยได้คะแนนดีตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงมหาวิทยาลัย เขาเพียงแต่พอผ่านไปไ้เท่านั้น ประกาศนียบัตรของเขาออกใครไม่ได้เพราะได้คะแนนต่ำ ลูกต้องไม่ลืมว่าในฝรั่งเศสเขาลงระดับคะแนนที่สอบได้ในปริญญาบัตรด้วย เป็นการประกาศให้รู้ว่าได้มาอย่างดี หรืออย่างพอผ่านไปไ้

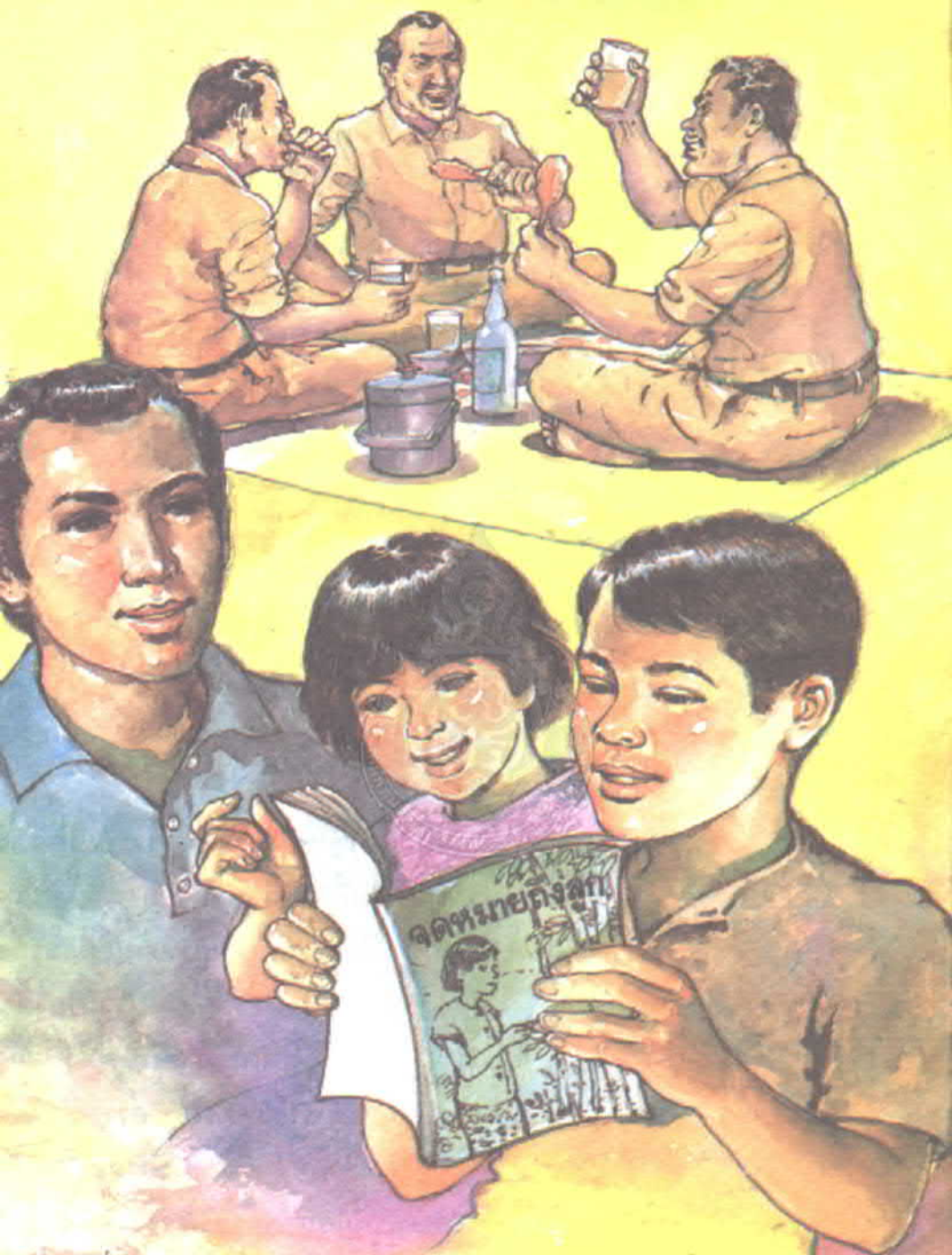
แต่พอออกทำงานแล้ว ด้วยความตั้งใจจริง ตั้งใจดี มีความประพฤติดี มีความบากบั่นหมั่นเพียรไม่หยุดหย่อน หลุยส์ ปาสเตอร์ได้กลายเป็นบุคคลยิ่งใหญ่ในวงวิชาการอย่างแท้จริง โลกต้องเป็นหนี้เขาเป็นอันมาก

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า คนที่เรียนเก่งในโรงเรียนจะทำงานดี มีความสามารถสูงในการทำงานด้วยไม่ได้ เขาอาจเรียนดี ทำงานเก่ง ความสามารถดี และมีความสำเร็จในชีวิตอย่างสูงด้วยก็ได้

สำหรับลูกนั้น พ่อและแม่ขอแต่เพียงให้สอบได้ทุกปีเท่านั้น ถ้าได้คะแนนสูงด้วยพ่อก็ดีใจมากขึ้น การสอบตกเป็นการเสียเวลา เสียกำลังใจ เสียเงินเพิ่มขึ้น ซึ่งลูกก็เห็นอยู่ด้วยตัวเองแล้วว่า เวลานี้เธออยู่ในยุคข้าวยากหมากแพงเพียงใด

เพราะฉะนั้น ขอให้ลูกตั้งใจเรียนอย่างดีทุกวิชา แต่ละวิชามีประโยชน์ทั้งนั้น ลูกเสียเงินไปแล้ว ขอให้ลูกเอาวิชาแลกเปลี่ยนมาให้ได้ เงินนั้น ถ้าลูกไม่ยอมเสียไปกับวิชา ก็ต้องเสียไปทางอื่น เช่น เสื้อผ้าและอาหาร อันเป็นสิ่งที่จริงยังยืดยาวอะไร แต่วิชาความรู้เป็นสิ่งที่ยั่งยืนติดตัวลูกไปจนตาย ไร้เท่าไรไม่หมด ยิ่งซุกยิ่งพบ การใช้เงินแลกวิชาความรู้ บัณฑิตจึงสรรเสริญกันนัก และก็ขอให้ลูกระลึกไว้เสมอว่า เงินแต่ละบาทนั้น เป็นหยาดเหงื่อแรงงานของพ่อแม่ พ่อไม่ได้ทวงบุญคุณ แต่พ่อพูดเพื่อให้ลูกใช้เงินคุ้มค่า สมค่าของมัน คือให้เป็นประโยชน์ที่สุด พยายามเอาชนะตนเอง อย่าฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย

นักปราชญ์ท่านว่า “คนโง่ เมื่อมีเวลาก็เพลินในการหาอาหารใส่ปาก ใส่ท้อง ส่วนคนฉลาด เมื่อมีเวลาก็เพลินในการหาปัญญาใส่สมอง” ปัญญาใส่สมองนั้น ใส่เข้าไปเถอะไม่มีโทษ ส่วนอาหารใส่ท้องนั้น ใส่แต่พอประมาณ

“คนใจ เมื่อมีเวลา ก็เพลินในการหาอาหารใส่ปากใส่ท้อง ส่วนคนฉลาดเมื่อมีเวลา ก็เพลินในการหาปัญญาใส่สมอง”

ข้อที่ถูกปรารภไปว่า ได้ไปเที่ยวดูของตามย่านการค้าซึ่งขายของแพง แล้วตกลงใจกลับไปซื้อที่ย่านการค้าซึ่งขายของถูก เพราะรู้สึกจะเหมาะสมกับฐานะของเราดีนั้น พ่อรู้สึกปลื้มใจที่ถูกเป็นผู้รู้จักประมาณ เป็นการให้เกียรติพ่อ เพราะการแสดงความทะเยอทะยานเกินฐานะของตนให้พ่อแม่ได้รู้ได้เห็นนั้น เป็นเสมือนการเหยียดหยามพ่อแม่ไปในตัว ทำนองว่าพ่อแม่ไม่สามารถหาสิ่งที่เขาควรมีมาให้เขาได้

เด็ก ๆ ที่ชอบพูดเปรียบเทียบคนกับคนอื่นว่า ของใช้ของเขาราคาแพงสองพัน ส่วนของเรา ๘๐ - ๙๐ บาท ให้พ่อแม่ได้ยินนั้น เด็กอาจพูดแล้วก็แล้วไป แต่พ่อและแม่คิดอยู่ไม่รู้แล้วว่า เลี้ยงลูกไม่เทียมหน้าเทียมตาคนอื่นเขา พ่ออาจลอบถอนใจใหญ่ ๆ เามืออ่อก่ายหน้าผากปวดร้าวอยู่ลึก ๆ แม่อาจแอบกรีดน้ำตาอยู่ในห้อง

พ่อแม่ที่มีลูกซึ่งรู้จักประมาณตัว รู้จักฐานะแห่งครอบครัวตน จึงเป็นผู้โชคดีเหมือนได้รับพรจากสวรรค์

จันทร์ลอย ลูกรัก ลูกคงเคยเห็นผู้หญิงบางคนวางท่าเฉิดฉาย แต่งกายด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณราคาสูงลิบลั้ว แต่ไม่สนใจที่จะวางตัวให้น่ารักใคร่วางใจให้น่าชื่นชม หญิงเช่นนั้น ย่อมสู้สตรีแต่งกายแต่พอเรียบร้อยสุภาพ แต่เป็นผู้มากไปด้วยเมตตากรุณา มีแววดาสื่อความปรานีไม่ได้

แววดาที่อ่อนโยน กิริยาสุภาพ วาจาที่อ่อนหวาน และใจที่เปี่ยมอยู่ด้วยพรหมวิหารนั้น เป็นเสน่ห์ดึงดูดคนทั้งหลายให้รักใคร่เคารพยำเกรงไม่จิตจาง เป็นเสมือนที่ลาดลุ่มและร่องลึกเป็นที่ไหลมาแห่งน้ำฉะนั้น

แม้เราจะค่อนข้างยากจนทางทรัพย์สิน แต่ขอให้เราไม่จนความดี ถึงเราจะไม่มีเกียรติอย่างปลอม ๆ ในสังคม แต่ขอให้เราลอยล่องอยู่

ท่ามกลางแสงสว่างรุ่งโรจน์แห่งสติปัญญาและภูมิธรรม พ่อมีความเห็นว่า
ทุกบ้านควรมีตำราอันเกี่ยวกับภูมิธรรมและภูมิปัญญา ไม่ว่าจะยากดีมีจน
อย่างไร พ่อได้เห็นนักค่อนักแล้ว ครอบครัวที่พ่อบ้านแม่เรือนไม่ประพฤดิ
ธรรมนั้น ไม่มีความสุข ลูกหลานเคียดรื้อนเพราะความชอบบ่น ชอบด่า
โดยไร้เหตุผลของหัวหน้าครอบครัวนั้น เรื่องเล็กน้อยกลายเป็นเรื่อง
ใหญ่ พุด ๓ วันไม่จบ ถ้าหัวหน้าครอบครัวประพฤติธรรม ทำให้สงบ
เยือกเย็นมีเมตตาปราณี สั่งสอนลูกหลานด้วยเหตุผล ชี้นำชี้ถูกให้เห็น
ภาพนั้นจะเป็นภาพยังยืนอยู่ในใจของลูกหลาน เมื่อลูกหลานเติบโตขึ้น
ภาพนั้นก็พลอยเติบโตขึ้นไปด้วย

สังคมของเราที่วุ่นวายอยู่ในเวลานี้ ต้องมีความผิข้นมูลฐานอยู่
อย่างแน่นอน เหมือนมะเร็งซึ่งกินลึก ๆ มองภายนอกไม่เห็น แต่ทำให้
คนที่เป็นมะเร็งผอมลง ๆ ความผิข้นมูลฐานอันนั้น ก็คนไม่ประพฤดิ
ธรรมให้เหมาะสมแก่ฐานะของตน การแก้ที่ปลายเหตุนั้นไม่ได้ผล เหมือน
เอาמידไปตัดขอดหญ้า ยิ่งตัดจะยิ่งแตกงาม

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอันผิวิธีนั้น ผลที่ออกมาก็คือ
คนรวยยิ่งรวยมากขึ้น คนจนยิ่งจนหนักลง โครงสร้างแห่งสังคมสั่นคลอน
คนในสังคมรู้สึกว่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่ได้ร้บความเป็นธรรม สังคมนั้น
เป็นสังคมพิการ อย่างที่ฝรั่งเรียกว่า Social Disorganization

ในการเรียน การวางตัว หรือการใด ๆ ก็ตาม พ่อขอเตือนลูกว่า
จงอย่าประมาท “ถึงยังรู้จักตกต้นไม้” คนเราจะชำนาญสักเพียงใด
เฉลียวฉลาดสามารถเพียงใด ถ้าประมาทก็อาจผิดพลาดได้ ความประมาท
คือความวางใจ นอนใจว่า “ไม่เป็นไร ๆ” แต่พอ “เป็นไร” ขึ้นมาก็

สายสุดแก่เสียแล้ว นักเรียนบางคนนอนใจว่าฉลาดหัวดี อีก ๗ วัน ๑๕ วัน จะสอบจึงดูหนังสือก็ได้ ถ้า ๗ วัน หรือ ๑๕ วันก่อนสอบเกิดเจ็บป่วยขึ้นมา ก็เลยไม่ได้ดูหนังสือ อาจสอบตกได้

ในการวางตัวต่อเพื่อนฝูง อย่าให้สูงเกินเขาจะหมั่นไส้ และถ้า วางตัวต่ำเกินเขาก็จะดูหมิ่น ขอให้พอดี ๆ ส่วนกับครูอาจารย์นั้นขอให้ อ่อนน้อมถ่อมตนเข้าไว้ เพราะท่านว่า

เอาชนะผู้สูงศักดิ์ด้วยการอ่อนน้อม

เอาชนะผู้ต่ำด้อยด้วยการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อ

เอาชนะผู้เสมอกันด้วยความเพียรพยายาม

เอาชนะผู้แกล้งกล้าในสงครามด้วยการยุให้แตกสามัคคี

ส่วนการวางตัวต่อเพศตรงข้ามหรือผู้ชายนั้น พ่อได้บอกลูกอยู่เสมอว่า ผู้ชายเกรงผู้หญิงที่วางตัวดี ไม่จองหองเกินไป และไม่ปล่อยตัวเกินไป กิริยาพาทีเป็นผู้ดี สุภาพ เรียบร้อย ไม่พูดเล่นจนเกินวิสัยหญิง เมื่อเป็นดังนี้ ผู้ชายย่อมเกรงใจและนิยมยกย่อง

แม่ของลูกบอกไปว่า มีชายหนุ่มคนหนึ่งกำลังเรียนอยู่มหาวิทยาลัย ปีที่ ๒ มาติดพันลูก แต่เมื่อเห็นลูกไม่เล่นด้วยในเชิงนั้น เขาก็เลิกไปแล้ว พ่อได้เคยเขียนจดหมายถึงแม่ของลูก ให้หาทางพูดกับลูกและชายหนุ่ม ผู้นั้นอย่างบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น และก็ปรากฏว่าได้ผล ดังที่ลูกทราบอยู่แล้ว พ่อดีใจที่ลูกเป็นคนง่าย อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ซึ่งจะเป็นผลดี แก่ลูกอย่างมากในอนาคต

โบราณท่านว่า “อย่าชิงสุกก่อนห่าม”

สุนทรภู่ว่า “เมื่อสุกงอมหอมหวานจึงควรหล่น”

ด้วยใจจริงแล้ว พ่อแม่ทุกคนต้องการปลูกฝังลูกให้เป็นหลักฐาน
ขอแค่เพียงว่าให้ถึงเวลาก่อนเท่านั้น

ชายหนุ่มหญิงสาวที่กำลังเรียนอยู่ ยังต้องใช้เงินของพ่อแม่ในบริหาร
แห่งชีวิตทุกประการ พ่อเห็นว่ายังไม่ควรคิดเรื่องนี้ มันมีทางเสียมากกว่า
ทางดีตั้งหลายเท่า ผู้ชายเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียหาย ผู้ชาย
เอาเปรียบพ่อแม่ที่ต้องเอาเงินหยาดเหงื่อแรงงานของพ่อแม่ไปเลี้ยงคนอื่น
เดี๋ยวนี้ดูหนังรอบหนึ่งใช้เงินเกือบร้อยบาท ผู้หญิงทำให้พ่อแม่หัวน้ใจอยู่
ตลอดเวลาว่าจะไปเสียที่ไหน รากินนั้นจะติดตัวไปตลอดชีวิต ถึงแม้จะมีสามี
มีลูกในภายหน้า รากินนั้นก็หาได้ลบไปไม่ ขอให้ลูกกลัวเรื่องนี้ไว้ด้วย

แต่เมื่อเรียนสำเร็จแล้ว มีงานการเป็นหลักฐานแล้ว มีรายได้
พอเลี้ยงครอบครัวได้แล้ว พ่อแม่เป็นฝ่ายเตือนเสียอีกว่า “เมื่อไรจะมี
ครอบครัวเสียที”

เมื่อนั้นฝ่ายชายก็มีสายคายาว ฝ่ายสาวก็มีสายคาไกลแล้ว โอกาส
ที่จะผิดพลาดก็มีน้อย ขอให้ลูกเชื่อเถิดว่าเป็นความปลาบปลื้มใจอย่างยิ่ง
ของพ่อแม่ที่ได้เห็นลูกแต่งงานเป็นหลักฐาน มีคู่ทางว่าจะรุ่งเรืองต่อไปใน
อนาคต

ที่กล่าวพูดมาทั้งหมดนี้ก็ด้วยเห็นว่า ลูกเป็นลูกของพ่อ ถ้าเป็นหญิงอื่น
พ่อก็ไม่กล้าสอนเขา เกรงจะเป็นการอวดดีเกินไป

พ่อและแม่มีความตั้งใจว่า จะให้ลูกทุกคนเรียนจนถึงที่สุด คือเท่าที่
ลูกอยากจะเรียน เพราะการเรียนเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติ ทำคนด้อยค่าให้เป็น
คนสูง การนำเอาความรู้ที่เรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์นับเป็นอาภรณ์ล้ำค่า
นอกจากเรียนในหลักสูตรแล้ว ลูกต้องขยันอ่านหนังสือที่ดีทั่วไป

อีกด้วย หมั่นบันทึกจดจำ เพราะการอ่านมากทำให้กว้างขวาง การเขียนทำให้แม่นยำ การหมั่นตรึงตรองขบคิดทำให้ลึกซึ้ง

จริงอยู่ หนังสือบางเล่มควรอ่านเพียงบางส่วน บางเล่มเด่นเพียงผิวเผิน บางเล่มสมควรอ่านให้ตลอดด้วยความตั้งใจและพิณิจพิเคราะห์ แต่ก็ควรอ่านให้กว้างไว้ การขุดหลุมนั้นถ้าขุดให้ลึกอย่างเดียว ไม่กว้าง เมื่อลงไปอยู่ในหลุมจะมีด ถ้ากว้างด้วยไม่มีด การเรียนก็เหมือนกันต้องให้ลึกซึ้งและกว้างขวางพร้อม ๆ กันไป จึงจะกำจัดความมืดในใจได้

วิชาแต่ละวิชามีคุณอยู่แล้วในตัว ถ้ารอบรู้หลายวิชาดีเป็นการเก็บเอาคุณนั้น ๆ มารวมไว้ในตัวเรา ประวัติศาสตร์ทำให้รอบรู้ เพิ่มพูนไหวพริบวรรณกรรมทำให้หลักแหลมและรื่นรมย์ คณิตศาสตร์ฝึกคนให้ละเอียดถี่ถ้วน ปรัชญาทำให้คนเข้าใจความจริงต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งกว้างขวาง ทำให้ผู้เรียนรู้มีใจกว้างไปด้วย ตรรกศาสตร์ทำให้พูด คิดอย่างมีเหตุผล จริยธรรมหรือศีลธรรมอบรมคนให้รักความสงบ ดังนี้เป็นอาทิ

ลูกจะเห็นว่า วิชาต่าง ๆ มีคุณอยู่ในตัวมันดังกล่าว ทางโรงเรียนจึงจัดหลักสูตรให้มีหลายสาขาวิชา แต่ลูกอย่าลืมว่า วิชาที่เรียนในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัยนั้น เป็นพื้นฐานหรือแนวทางเท่านั้น เหมือนรากฐานของตึก หรือโครงสร้างของบ้าน วิชาการนั้น ๆ จะเต็มบริบูรณ์หรือสูงส่งเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การขวนขวายเพิ่มเติมของลูกเมื่อเรียนจบแล้ว

มนุษย์เราที่จะได้ดี นอกจากต้องมีการศึกษาแล้ว ต้องได้รับการอบรมที่ดีด้วย ดูเหมือนประการหลังจะมีความสำคัญกว่าประการแรกเสียอีก

จุดเริ่มต้นแห่งการอบรมที่สำคัญที่สุด ก็ที่บ้านหรือครอบครัว ครอบครัวที่อยู่ในสภาพเรียบร้อยนั้น น้อยนักที่เด็กจะเกเร เด็กเลียนแบบ

และคิดนิสัยอย่างใดอย่างหนึ่งได้ง่าย โดยเฉพาะนิสัยใจคอของมารดาหรือคนใกล้ชิด สุภาษิตกรีกโบราณมีว่า “ถ้ามีทาสอยู่คนเดียว และให้บุตรของท่านหมกมุ่นอยู่กับทาสตลอดเวลาแล้ว ในไม่ช้าท่านจะมีทาสสองคน” แปลว่า ในไม่ช้าบุตรของท่านจะมีกิริยาว่าจ้ออย่างทาสไปด้วย

ท่านเองเดียวกับสุภาษิตสเปนที่ว่า “ถ้าท่านอยู่ในหมู่สุนัขป่าไปนาน ๆ ลงท้ายท่านก็จะหอนเป็น”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อัม เหว เสวติ ตาติโส คบคนเช่นใด มักเป็นคนเช่นนั้น”

เมื่อเราเติบโตขึ้นต้องพยายามคบหาสมาคมกับคนดี เพื่อได้ถ่ายทอดลักษณะที่ดีของเขา การคบคนดีจะเป็นคุณประโยชน์แก่เราไปตลอดชีวิต

ชาโตบริยงค์ นักการเมืองคนสำคัญคนหนึ่งของฝรั่งเศส นับถือประธานาธิบดียอร์ก วอชิงตัน ของสหรัฐอเมริกามาก อุดສາດเดินทางด้วยความยากลำบากไปให้เห็นยอร์ก วอชิงตัน ด้วยการเห็นเพียงครั้งเดียว ชาโตบริยงค์ถ่ายทอดเอาคุณลักษณะของยอร์ก วอชิงตันได้มาก เขาเขียนไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งของเขาว่า “นัยน์ตาของยอร์ก วอชิงตัน ที่ทอดมายังข้าพเจ้านั้น ทำให้ข้าพเจ้ามีความอบอุ่นไปตลอดชีวิต”

การทอดสายตาของคนดี และคนมีประโยชน์นั้น ให้ความอบอุ่นและสุขแก่ผู้เข้าใกล้ได้อย่างแน่นอน”

เพียงแค่ได้เห็นเซอร์วอลเตอร์ สก็อตเท่านั้น แอลเลน คันนิงแฮมก็ได้รับประโยชน์อย่างเหลือหลาย ทำให้เขาเป็นนักประพันธ์ที่ดีขึ้นมาได้

คนดี เมื่อเราเข้าใกล้ ทำให้เรารู้สึกอยากเป็นคนดี คนสงบ เมื่อเราเข้าใกล้ได้ yênเสียงเขาพูด ทำให้เรารู้สึกอยากสงบ นี่เป็นตัวอย่าง

นอกจากอาศัยคนอื่นช่วยอบรมฝึกฝนแล้ว การฝึกฝนตนเองก็มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะการฝึกฝนตนเองให้เอาชนะอำนาจฝ่ายต่ำ ไม่ยอมทำสิ่งที่ฝืนมโนธรรมของตน คนที่ชนะตนเองได้เป็นคนประเสริฐแท้จริง

ฝึกฝนตนเองให้เป็นคนขยันหมั่นเพียร ถ้อยหลักของพระพุทธเจ้าที่ว่า “คนขยันที่มีชีวิตอยู่ปีเดียว ประเสริฐกว่าคนเกียจคร้านที่มีชีวิตอยู่ถึงร้อยปี”

ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เพราะเวลาที่ล่วงไปแล้วไม่หวนกลับมาอีก เสียไปแล้วก็เป็นอันเสียไปเลย ค่าของเวลาอยู่ที่เราใช้มันให้เป็นประโยชน์ คนไม่ทำอะไรชีวิตก็เหี่ยวเฉาไปเปล่า ๆ ส่วนคนขยันเมื่อชีวิตล่วงไปก็นำเอาประโยชน์คิดไปด้วย

คนทำงานมาก อาจไม่ได้เป็นคนสำคัญทุกคน แต่คนสำคัญทุกคนต้องทำงานมากและขยันเสมอ ค่าของคนวัดกันที่ผลของงานและที่ความดีประจำตน

เวลลิงตัน คนที่รับชนะโนเลียนที่วอเตอร์ลู ปรากฏว่าเป็นคนขยันมาก อ่านและคัดลอกเรื่องราวจากหนังสือต่าง ๆ ไว้ตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี ทราบว่ายังเก็บกันไว้จนกระทั่งบัดนี้ ยังมีเรื่องคนอื่น ๆ อีกมาก พ่อเกรงลูกจะเบื่อจึงไม่นำมากล่าวมากนัก แต่หวังว่าลูกคงไม่เบื่อจนถึงกับไม่ยอมอ่านเสียเลย เนห์รูเขียนจดหมายถึงลูกสาว อินทिरา เล่าถึงประวัติศาสตร์โลกตั้งแต่อินทिरาอายุ ๑๐ ขวบ พูดถึงเรื่องที่ยากกว่าที่พ่อกำลังพูดกับลูกอยู่เสียอีก จดหมายนั้นมีอิทธิพลให้อินทिरา กานธี สนใจต่อการเมืองและประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติตั้งแต่ยังเยาว์ และเป็นผลให้อินทिरาเป็นผู้นำของอินเดียเป็นเวลาช้านาน

ระหว่างบัณฑิตเนห์รูกับพ่อฉัน มีความแตกต่างกันมากในชาตินี้ ถึงอย่างไรพ่อก็ไม่อาจทำประโยชน์ให้ถึงเศษหนึ่งส่วนพันของท่านเนห์รูได้ แต่ลูกจันทร์ลอยของพ่อฉันไม่แน่ อาจเป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของเมืองไทยก็ได้ อีก ๒๐ ปีข้างหน้าเหตุการณ์บ้านเมืองคงเปลี่ยนแปลงไป ถ้าพ่อยังไม่ตายก็จะได้ชมบุญของลูก

แต่ถ้าตามใจพ่อแล้ว ระหว่างความยิ่งใหญ่ทางการเมืองกับความยิ่งใหญ่ทางวิชาการนั้น พ่ออยากให้ลูกเลือกเอาความยิ่งใหญ่ทางวิชาการ เพราะยิ่งยืงกว่า เป็นประโยชน์แก่นุชนุษชาติมากกว่า โบราณท่านยืนยันไว้เหมือนกันว่า “พ่อบ้านได้รับความนับถือในบ้านของตน พระราชาได้รับความนับถือในแคว้นแคว้นหรือประเทศของตน แต่นักปราชญ์ได้รับความนับถือทั่วโลก”

มหาวิทยาลัยที่พ่อสอนอยู่นั้นดำเนินไปตามปกติไม่มีเหตุการณ์พิเศษอะไรจะเล่าให้ฟัง ส่วนตัวพ่อเองก็มีความสุขสบายดีตามสมควร

พ่อขอจบจดหมายอันก่อนข้างจะยืดยาวฉบับนี้เพียงเท่านี้ก่อน ขอให้ลูกและน้อง ๆ รวมทั้งแม่ของลูก จงได้รับความคุ้มครองจากธรรมความสมควรแก่ธรรมที่ครอบครัวของเราได้ประพาศมานานด้วย

ด้วยรักและปรารถนาจะให้มีความสุข

พ่อของลูก

จดหมายฉบับที่ ๒ ถึงรวมพร

“ความละโมภในทรัพย์สมบัติ จึงเป็นความโง่เขลาอย่างหนึ่งของ
มนุษย์”

“ลูกผู้หญิงนั้นไต่สูงก็ได้สูง แต่เราต้องทำตัวของเราให้สูงด้วย”

รวมพร ลูกแม่

จดหมายของลูกเล่าถึงเรื่องความวิตกกังวลและความหวาดกลัวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในใจลูก แม่อ่านแล้วรู้สึกว่าเป็นเรื่องต่าง ๆ ที่ลูกกลัวนั้นล้วนเป็น “ภาพลวงในดวงใจ” ของลูกเองทั้งสิ้น ไม่มีอะไรจริงจัง และมันมาแย่งเอาความสุขที่ลูกควรจะมีไปหมดสิ้น ลูกจึงต้องมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานแสนสาหัส

เรื่องแรก ลูกกลัวสอบตกในปลายปี จนกลางคืนแม้ถึงเวลาอันควรจะนอนแล้วลูกก็ยังนอนไม่หลับเพราะกังวลแต่คำরা บางครั้งเข้านอนแล้วต้องกระโดดผล่งขึ้นจากเตียงเพราะรู้สึกว่ามีข้อความบางตอนที่ท่องไว้เมื่อก่อนเข้านอน

ความขยันหมั่นเพียรเป็นความดี ข้อนี้ใคร ๆ ก็เห็นพ้องต้องกันทั้งนั้น แต่ถ้ามากเกินไปก็ไม่ได้ และยิ่งมีความหวาดกลัวความวิตกกังวลแทรกเข้ามาครอบงำด้วยแล้ว จะยิ่งเป็นผลเสียมากขึ้น ความเอาใจใส่ในบทเรียนก็เป็นความดี แต่ถ้าจะต้องเป็นบ้าเพราะเรียน แม้ว่าเลิกเรียนเสียดีกว่า เพราะถ้าเรียนจบพร้อมกับเป็นบ้าก็ไม่มีประโยชน์อะไร เสียเงินเสียเวลาไปมากมายแล้วในการเรียน ยังต้องมาเสียเรื่องรักษาบ้าอีก อาจรักษาหายหรือไม่หายก็ไม่แน่แม่ต้องเสียลูกไปคนหนึ่ง ซึ่งแม่ไม่ปรารถนาให้เป็นเช่นนั้นเลย บางคนเรียนอย่างเดียวไม่เอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยของตน พอเรียนจบก็ตาย อย่างนี้น่าเสียดายเหลือเกิน

รวมพรลูกรัก ทำไมลูกไม่ก้าวไปที่ละก้าว หน้าที่และภาระเฉพาะหน้าของลูกเวลานี้ก็คือ การทำให้เห็นแจ้งซึ่งบทเรียนแต่ละบทแต่ละตอน ค่อยเรียนค่อยรู้ไปที่ละน้อยอย่างหนักแน่นมั่นคง สุภาษิตจีนที่ว่า “ผู้ก้าว

อย่างละมุนละม่อมยอมก้าวได้ไกล” นั้น ขอให้ลูกนำมาเป็นคติดำเนินชีวิต
ได้ สุภาษิตทางพระพุทธศาสนาก็มีว่า “อปี อตรมานานํ ผลาสา ว สมิขุณฺณิ”
ผลสำเร็จย่อมมีแก่ผู้ไม่เร่งร้อนเกินไปคือรู้จักรอคอย

เวลานี้ลูกยังไม่ต้องคิดถึงวันสอบปลายปี จะได้หรือจะตกเป็น
ผลรวมแห่งความสามารถที่ลูกสั่งสมไว้แต่ละวันแต่ละชั่วโมง ปัญหาเฉพาะ
หน้าของลูกคือเรียนให้ดีที่สุดในช่วงนี้ในวันนี้ แม้แต่พรุ่งนี้ก็ช่างมันก่อน
อย่านำมันมาทรมานในช่วงนี้ของลูก เพราะช่วงนี้มีค่ามากที่สุดของลูก
คือช่วงนี้ ถ้าลูกทำได้แบบนี้ทุกชั่วโมง ลูกจะเป็นนักเรียนที่ดีที่สุด
ผลการสอบปลายปีไม่ต้องห่วง เพราะพอถึงชั่วโมงสอบปลายปีเข้าจริง
ลูกจะเป็นนักสอบที่ดีที่สุดและเก่งที่สุด

แม่มีอาชีพเป็นครู ลูกรู้แล้ว แม่เห็นนักเรียนของแม่บางคน
บางห้องเรียนหนังสือแล้วแม่ชื่นใจจริง ๆ ทำทางที่นั่งเรียนหนังสือของเขา
เสมือนหนึ่งว่าคอยจ้องเก็บสมบัติอันล้ำค่าซึ่งหลุดจากปากครู แม่คิดต่อไปว่า
ขนาดแม่เป็นครูของเขามีความสัมพันธ์กับเขาเพียงระยะเวลาสั้นเพียงปีสองปี
ยังปลานปลื้มถึงเพียงนี้ ขณะที่แม่เขียนจดหมายถึงลูกอยู่นี้ แม่ยังรู้สึก
ปีติจนซาบซ่านไปทั้งกายและใจ

เธอเหล่านั้นเป็นลูกของคนอื่นยังก่อให้เกิดความสุขแก่แม่ถึงปานนี้
ถ้าเป็นลูกของแม่แท้ ๆ และทำให้แม่รู้สึกชื่นชมได้อย่างนี้ แม่จะมีความสุข
สุขสักเพียงไหน เพราะฉะนั้นลูกที่ประพฤติดนดี จึงมีชื่อว่ามอบสวรรค์
และอาหารทิพย์ให้พ่อแม่ทุกวัน ส่วนลูกที่ประพฤติชั่ว ชื่อว่าช่วยกันผลัก
พ่อแม่ลงนรก มีแต่ความร้อนใจ

ความจริงลูกนั้นท่านจัดไว้ ๓ ประการ คือ อัครบุตร ลูกที่เกิด

แต่ตนเอง ทินกบุตร ลูกที่เขาให้ คือลูกบุญธรรม และอันควาลิกบุตร ลูกศิษย์

ในสมัยโบราณ เมื่อคนยังศึกษาเล่าเรียนกันอยู่จำนวนน้อย ความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับครูเป็นไปหนักแน่นลึกซึ้ง ศิษย์รู้สึกต่อครูเสมือนมารดาบิดาของตน ส่วนครูก็รู้สึกต่อศิษย์เหมือนลูกของตน จนเรียกกันติดปากมาจนบัดนี้ว่า “ลูกศิษย์”

เกี่ยวกับเรื่องการสอบปลายปีของลูกนั้น แม่ขอเตือนว่าความกลัวสอบตกที่มีมากเกินไปนั้นแหละ จะทำให้ลูกสอบตก หาวิชายากหรืออย่างอื่นไม่ เพราะฉะนั้นลูกจงรีบทำชั่วโมงนี้และวันนี้ให้ดีที่สุดเสียแต่บัดนี้เป็นต้นไปทีเดียว

ลูกกลัวและวิตกกังวลต่อไปอีกว่า ถ้าสอบผ่าน ม. ๖ แล้ว สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ จะทำอย่างไรจะมีแคว้งคว้างอยู่หรือ แม่คิดว่า ความกลัวของลูกรุดหน้าเกินไป อย่าไปกังวลเลย ถ้าเปรียบวันหนึ่งเป็นก้าวหนึ่งก็ยังมีอีกหลายก้าวนักที่ลูกจะไปถึงจุดนั้น ขอให้ลูกหันมาสนใจกับก้าวที่อยู่เฉพาะหน้าของลูกเวลานี้เถิด เพราะก้าวนี้แหละที่จะนำไปสู่ก้าวนั้น อย่าให้ความทุกข์กินเปล่ามันขำยี้หัวใจของลูกนักเลย เมื่อถึงเวลาเข้าจริงเหตุการณ์ต่าง ๆ จะช่วยพยุงตัวมันเองให้เราทนได้ ทำปัจจุบันให้ดีไว้เถิดอนาคตจะรักษาตัวมันเอง ลูกเก็บเหรียญสลึงที่อยู่เบื้องหน้าลูกไว้ให้ได้ทีละสลึงดีกว่า และแน่นอนกว่านิคผืนถึงเงินพันเงินหมื่นซึ่งไม่รู้อยู่ที่ไหน ความจริงเหรียญสลึงนั้นเองเมื่อลูกเก็บนาน ๆ เข้า จะกลายเป็นเงินพันเงินหมื่นที่ลูกต้องการ

ทำนองเดียวกับคนใฝ่วิชาความรู้จะต้องคอยเก็บเล็กผสมน้อยด้วยความ

ตั้งใจ ด้วยความอดทน และรอยยิ้ม

เรื่องที่สอง ลูกกลัว “เขาวัว” คำว่า “เขาวัว” หมายถึงคนทั้งหลาย
 ทั่วทั้งโลกนอกจากลูก แม่แม่แก้ไขว่าสิ่งนี้ดีแล้วถูกแล้ว ลูกก็ไม่กล้าทำ
 เพราะกลัวเสียงเขาวัว “เขา” เลกกลายเป็นสิ่งที่น่ากลัวที่สุดในโลกลูกสำหรับ
 ลูก ถ้ามีวิธียกอยู่อย่างนี้ก็จะทำอะไรไม่ได้ เพราะเขามีมากเหลือเกิน แต่ละคน
 ก็มีความเห็นไปคนละอย่าง ตรงกันบ้างไม่ตรงกันบ้าง ทำอะไรอย่างหนึ่ง
 บางคนเห็นว่าดี แต่บางคนอาจเห็นว่ามีไม่ดี หรืออาจจะเห็นว่าเลวเอาทีเดียว
 ลูกควรคิดว่าลูกทำสิ่งที่เหมาะสมแก่ลูกและสิ่งนั้นไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิด
 ศีลธรรม ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน ลูกสบายใจของลูกอย่างนั้นก็ทำ
 ไปเถิด อย่ากังวลถึงเสียงเขาวัวนักเลย

การนิพนธ์ว่าร้ายเป็นสิ่งธรรมดาของโลก บางคนใช้เวลาว่างให้
 เพลิดเพลินไปด้วยการอ่านหนังสือ บางคนด้วยการเล่นกีฬา แต่บางคนถือ
 เอาการนิพนธ์ว่าร้ายผู้อื่นเป็นงานอดิเรกในชีวิต บางคนถึงกับถือเอาเป็นงาน
 ประจำเลยทีเดียว คนอย่างนั้นย่อมหาความเจริญในชีวิตไม่ได้ เพราะเขา
 นำพาแต่เรื่องร้ายมาใส่อกใส่ใจเขาทุกวัน เหมือนดังขยะหมักหมมไปด้วย
 ความโสโครก เขาสร้างเครื่องกีดขวางทางเจริญของเขาเอง หลอกลวง
 ตนเองให้บันเทิงลุ่มหลงอยู่ในกลุ่มหมอกแห่งความชั่วช้า

อนึ่ง ถ้าลูกรักจะเป็นคนเสียสละบ้าง ถ้าเห็นว่าการที่เขา
 นิพนธ์ว่าร้ายเราเป็นความสุขของเขา เราก็ควรยินดีที่ทำให้เขามีความสุขได้
 พระพุทธเจ้าศาสดาของเราอมเสียสละความสุขทางโลกทุกอย่าง เพื่อได้
 โลกุตรธรรมและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โสเครติสยอมดื่มยาพิษ
 เพื่อศักดิ์ศรีทางปรัชญา มหาตมะ คานธี ยอมเสียสละทุกอย่างแม้แต่ชีวิต

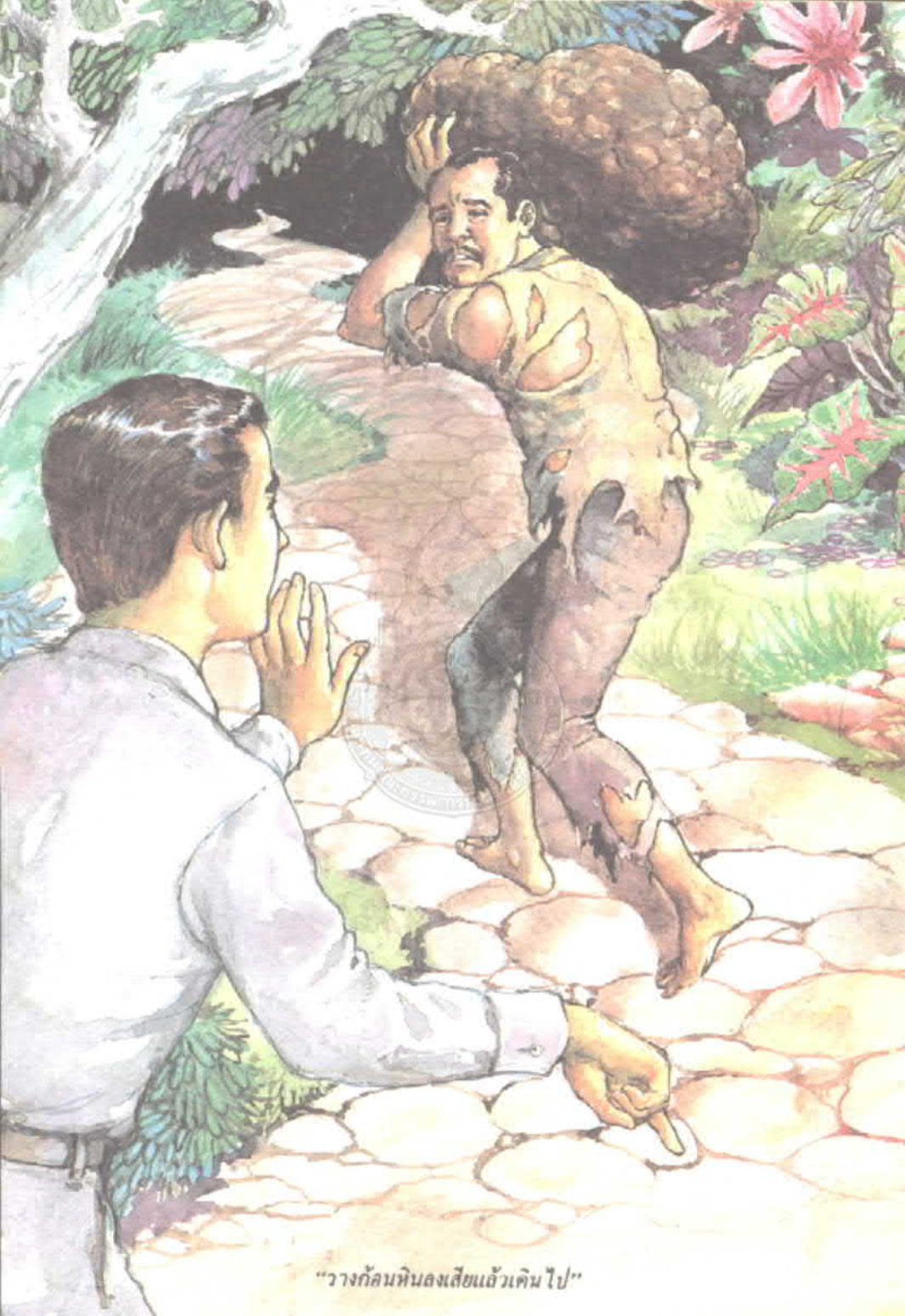
และความสุขสำราญส่วนตัวเพื่อเสรีภาพแห่งประเทศของเขา เราจะยอมเสียสละเพียงเล็กน้อยบ้างไม่ได้หรือ อนึ่ง ท่านผู้ประเสริฐต่าง ๆ ซึ่งมีนามกระเดื่องอยู่ในโลกก็ยังไม่มีใครพ้นจากการถูกนิทนาว่าร้าย ตัวเราน้อย ๆ แค่นี้ทำไมจึงมีคนนิทนาบ้างไม่ได้ ข้อสำคัญเราอย่าประมาทไปทำความคิดเข้าจริง ๆ ก็แล้วกัน

พูดอีกทีหนึ่ง คนที่ตั้งใจจะทำความดีนั้นต้องเป็นคนเสียสละ ความบริสุทธิ์ใจในความเสียสละนั้นแหละ เป็นเหตุให้เขาทำความดีได้ยั่งยืน เขาต้องพร้อมที่จะทอดคนลงเป็นสะพาน ให้คนทั้งหลายเหยียบผ่านไป เขาไม่ต้องการเกียรติ ไม่ต้องการชื่อเสียง คนที่ทำประโยชน์แก่โลกมาก ๆ เป็นคนประเภทนี้ทั้งนั้น ความดีของโลก ความสงบของสังคม ย่อมมาจากความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของใครคนหนึ่ง เพื่ออุดมคติอันแน่นอน เขาเป็นดวงประทีปในที่มืด เป็นเพชรเม็ดงามที่ส่องแสงแวววาวอยู่ท่ามกลางโคลนตม และจะต้องเป็นดอกบัวที่ผุดเด่นชูดอกอยู่ท่ามกลางความขุ่นข้นของน้ำโสโครก

มนุษย์เราจะหนีอะไรก็พอหนีได้บ้าง แต่จะหนีเวรกรรมและหนี้ตัวเองนั้นย่อมไม่พ้น มนุษย์ที่ดีจะต้องยอมรับสภาพที่แท้จริงของคน ไม่ใช่คอยหลอกตัวเองให้หลงผิดอยู่เรื่อยไป การยอมรับความจริงทำให้ความยุ่งยากในชีวิตผ่อนคลายลง

เรื่องที่สาม ถูกวิตถ์ถึงการสร้างเนื้อสร้างตัว และฐานะในวันหน้า เรื่องการแต่งงาน การมีครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องที่ยังอยู่ห่างไกลทั้งสิ้น ควรหยุดความวิตกกังวลเรื่องเหล่านั้นไว้ก่อน คิดไปก็ไม่มีประโยชน์

ตามที่แม่บอกลูกว่าทำวันนี้ให้ดีที่สุดอนาคตจะจัดตัวมันเองนั่น

“วางก้อนหินลงเสียแล้วเดินไป!”

แม้ขออธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ความสำเร็จแห่งการสร้างฐานะในอนาคตนั้น อยู่ที่เราสร้างวันนี้แต่ละวันให้งามที่สุดเท่าที่กำลังความสามารถของเรามี มนุษย์แตกต่างกันมาโดยกำเนิด จะให้รวยเท่ากันจนเท่ากันนั้นเห็นจะยาก มีองค์ประกอบหลายอย่างอันทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของคนแตกต่างกันไป ที่สำคัญ คือ องค์ประกอบทางส่วนตัว และองค์ประกอบทางสังคม องค์ประกอบทางส่วนตัว ได้แก่ โอกาส สถานที่ ผู้แนะนำ การประพฤติน และบุญบาปที่คนทำมาไม่เท่ากัน องค์ประกอบทางสังคม ได้แก่ ความเป็นธรรมทางสังคมที่ผู้นั้นได้รับ ความคุ้มครองช่วยเหลือจากสังคม ความเป็นธรรมในการประกอบอาชีพใด อย่างไรก็ตาม คนส่วนมากมุ่งมอง ความมั่งคั่ง หรือตำแหน่งทางการทำงานสูงว่าเป็นความสำเร็จในชีวิต เอาสิ่งนี้ มาเป็นมาตรฐานวัด มนุษย์ในสังคมของเราจึงวิ่งวุ่นแสวงหาเงิน เกียรติ และตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งสังคมสมมุติให้ว่าเป็นเครื่องเชิดชู แล้วเป็นอย่างไร บ้าง โลกเรา สังคมของเรา สงบสุขดีอยู่หรือ ค่านิยมทางสังคมของเรา เห็นจะผิดเสียแล้ว แต่เพราะความมืดในจิตใจ จึงไม่อาจมองเห็นคุณค่า อันแท้จริงของชีวิตได้ มัวไขว่คว้าหาสิ่งอันนำความวุ่นวายมาให้เรื่อยไป เดินสวนทางกับความสงบสุขเหมือนคนเดินหันหลังให้แสงสว่างมุ่งหน้า ไปสู่ความมืด เหมือนคนแบกก้อนหินใหญ่เดินไปบนถนนแห่งชีวิต ปาก ก็ร้องว่า “หนัก นึก” มีผู้หวังดีร้องบอกไปว่า “วางก้อนหินลงเสีย แล้วเดินไป” เขาหันมามองผู้เตือนนิดหนึ่งอย่างลังเล แล้วแบกก้อนหินใหญ่ เดินต่อไปพร้อมกับพรวดว่า “หนัก นึก”

ความสำเร็จในชีวิตคนนั้นมีหลายด้าน ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เราไม่จำเป็นต้องมีความสำเร็จในชีวิตทางเดียวกับคนอื่น ไม่ควรแสวงหา

ความสำเร็จทางวัตถุแต่เพียงด้านเดียว ทางที่ถูกควรแสวงหาความสำเร็จทางจิตใจให้มากกว่าทางด้านวัตถุ คือ จิตใจสะอาดและสงบ ความสำเร็จทางด้านวัตถุเป็นของร้อน เจือด้วยความทุกข์และความกังวล ส่วนความสำเร็จทางจิตใจเป็นความสงบเย็น จริงอยู่เราต้องมีวัตถุเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกาย แต่เราไม่ควรลืมแสวงหาและสะสมเครื่องหล่อเลี้ยงดวงใจของเรา คือ คุณความดีต่าง ๆ

ผู้หญิงเราส่วนมากใช้เวลาในการแต่งกาย แสวงหาเสื้อผ้าแพรพรรณมาห่อหุ้มร่างกาย อวดกันว่าใครจะแต่งได้สวยกว่าใคร คนอื่นจะอย่างไรก็ช่างเถิด แต่รวมพรลูกแม่ควรใช้เวลาในการตั้งใจ แสวงหาวิชาความรู้ และเสริมสร้างคุณความดี เป็นเครื่องห่อหุ้มดวงใจหรือวิญญาณให้มาก เพราะร่างกายนั้นถึงจะแต่งอย่างไรก็ไม่วายที่จะมีสิ่งปฏิกูลโสโครกและมึกลื่นเหม็นให้รู้เห็นทุกวัน เสื้อผ้าอาภรณ์จะสะอาดสวยงามราคาแพงปานใดก็ตาม พอเอามาห่อหุ้มกายนี้เข้าก็พลอยกลายเป็นโสโครก มึกลื่นเหม็นไปด้วย เป็นการบอกอย่างชัดแจ้งว่าไม่มีทางเอาชนะความปฏิกูลของร่างกายได้

ส่วนดวงใจหรือดวงวิญญาณนั้น เมื่อชำระให้สะอาดจริง ๆ เสียครั้งหนึ่งแล้วก็ป็นอันเสร็จภาระกันไปเลย ยิ่งใจสะอาด สว่าง และสงบมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งได้พบกับความสุขและคุณค่าอันแท้จริงของชีวิตมากเท่านั้น

ทางโลกสอนคนแต่ในเรื่องศิลปะแห่งการแสวงหา แก่งแย่งแข่งขันกันว่าใครจะหาได้มากกว่าใคร ไม่เคยสอนให้ดับความต้องการในสิ่งที่ไม่จำเป็นกันเสียบ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเท่าไรจึงจะพอ เมื่อไรจะพ้นจากบ่วงแห่งความดิ้นรนอยากได้อันไม่มีขอบเขต

อันที่จริง สิ่งที่เป็นแก่นชีวิตแท้ ๆ นั้นมีไม่มากนัก แต่การแข่งขันกัน
ในหมู่มนุษย์ต่างหากเล่า ที่เป็นเหมือนน้ำมันมาราดลงบนกองเพลิงแห่ง
ความปรารถนา ให้เริงแรงโชติช่วงขึ้นจนสุดที่จะดับได้ จึงทำให้ร้อนร่า
ดินรนอย่างน่ากลัวอันตราย

ถ้าเราจำกัดความต้องการของเราให้อยู่ในขอบเขตพอประมาณ
ชั่วโง่งมแห่งการแสวงหาที่จะลดลงได้ เวลาที่เหลือจะได้เป็นชั่วโง่งมแห่ง
ความสงบสุขทางชีวิตจิตใจบ้าง คนที่แสวงหาทรัพย์สมบัติไว้มากมาย
ล้นเหลือนั้นเอาอะไรไปได้บ้าง ชีวิตของคนนั้นสันนิษฐานได้ว่า พอเลยวัย
เรียนไปแล้วทำงานอยู่ไม่เท่าไรก็แก่และเตรียมตัวตาย การสะสมทรัพย์
ไว้มากเกินจำเป็นจึงทำให้เสียเวลาไปเปล่า ๆ บางคนยังจะหอบเอาบาป
ไปด้วยเป็นอันมาก ส่วนทรัพย์สมบัติต้องทิ้งไว้ในโลก

ลูกอ่านประวัติศาสตร์โลกแล้ว เห็นหรือไม่ว่าทรัพย์สมบัติและ
ดินแดนของโลกใครเอาไปได้บ้าง อเล็กซานเดอร์ ซีซาร์ นโปเลียน
แต่ละคนได้โลกไปเกือบครึ่ง แต่เขาได้อะไรไปจริงจังบ้าง

ถ้ามีใครเขายกถนนสามเสน ถนนมหาราช ถนนราชินี และถนน
สีลม ให้ลูก ลูกก็คงใช้ถนนพวกนั้นได้ไม่มากกว่าที่ลูกใช้อยู่ในเวลานี้
แต่ความหนักใจและความเบาใจจะผิดกันมาก เวลานั้นลูกใช้ถนนเหล่านั้น
ด้วยความเบาใจ เพียงแต่อาศัยใช้ ไม่ยึดมั่นว่าเป็นของลูก ถ้าลูกเข้าไปยึดมั่น
ว่าเป็นของลูกเมื่อไร ภาระต่าง ๆ เกี่ยวกับถนนทั้ง ๔ สายนั้นจะตามมาทันที
ลูกจะต้องคอยตรวจดูรอยแตกรอยร้าว และอื่น ๆ อีกมากที่เกี่ยวกับถนนนั้น
ความมีย่อมมาคู่กันกับการระวังรักษาและความวิตกกังวล สิ่งเหล่านั้น
จะปล้นเอาเวลาของลูกไปหมดจนไม่มีเวลาว่างเพื่อตัวลูกเองบ้างเลย

แม่พูดมานี้เพื่อให้ลูกคลายกังวลเรื่องการสร้างฐานะในอนาคตเวลานี้เราก็มีทรัพย์สินพอได้อยู่ได้เรียนอยู่แล้ว อนึ่ง รถโดยสารทุกคันถนนทุกสาย โรงหนังทุกโรง วัดวาอารามทุกแห่ง แม้จะไม่เป็นของเราโดยกฎหมาย แต่เราก็มีสิทธิ์ใช้ได้เท่าที่เราต้องการ ด้วยการเสียค่าบริการเพียงเล็กน้อย หากว่าลูกจะเป็นเจ้าของน้ำประปาทั้งหมดในเมืองไทย ลูกดื่มมันได้เพียงวันละ ๖ - ๗ แก้ว เป็นเจ้าของเสื้อผ้าทั้งหมดในกรุงเทพ ฯ ลูกก็ใช้มันได้เพียงวันละชุด และมันก็ไม่ทำให้ลูกเป็นทวดาขึ้นมาได้ คงเป็นมนุษย์ที่มีความหิวกระหาย ปวดอุจจาระ ปัสสาวะ ต้องแก่ เจ็บ และตายในที่สุด ความละโมภในทรัพย์สินสมบัติจึงเป็นความโง่เขลาอย่างหนึ่งของมนุษย์ มันเป็นเมฆหมอกบังคุณค่าอันแท้จริงของชีวิตมนุษย์

ส่วนเรื่องการแต่งงานและเรื่องครอบครัวนั้นลูกยังไม่ต้องวิตกในเวลานี้ เรียนให้สำเร็จเสียก่อน ยังมีเวลาคริกครองอีกถมเถไป แม่ขอฝากความคิดไว้ในตอนนี้ก่อนว่า ลูกผู้หญิงนั้นไฝสูงก็ได้สูง แต่เราต้องทำตัวของเราให้สูงด้วย ถ้าเราทำตัวต่ำจะไฝสูงเพียงใดก็ไม่พ้นตกลงไปในมือคนต่ำอยู่ดี อีกอย่างหนึ่งเรื่องคู่ครองนั้นไม่ต้องแสวงหา เป็นสิ่งต้องมีมาเองโดยธรรมดาและตามกาลเวลาอันสมควร ใครใจร้อนไปแสวงหาเข้าจะเสียใจภายหลัง

พ่อของลูกและน้องสบายดี การเรียนดีและความประพฤติดีของลูกจัดเป็นพรอันประเสริฐที่ลูกให้แก่พ่อแม่และครอบครัวได้ แม่และคุณพ่อยากรับพรอันนี้จากลูกมากกว่าคำอวยพรด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ความดีของลูกที่ออกจากปากกรุนั้น จะทำให้พ่อแม่ปลื้มปล้ำที่สุดจะพูดออกมาเป็นภาษาได้ ของทิพย์เป็นอย่างนี้เองกระมัง ความชื่นใจที่ได้รับข่าวว่าลูก

เป็นคนดี ตั้งอกตั้งใจเรียนนั้นเป็นอาหารทิพย์สำหรับแม่ เพราะนี่ก้นที่ไร
ก็ทำให้อิ่มอกอิ่มใจทุกครั้ง ภายของแม่อยู่ห่างลูกก็จริงแต่ใจแม่มาคลอเคลีย
อยู่กับลูกเสมอทุกวัน

รักดังดวงใจ
แม่

จดหมายฉบับที่ ๓ ถึงสิริภักทร

“จะมองอะไร อย่ามองในวงแคบ จงมองในวงกว้าง อย่า
มองแต่ตัว ให้มองคนอื่นบ้าง”

“ในสนามแข่งชีวิตนั้น ลูกจะต้องต่อสู้เพียงคนเดียว.....
เมื่อลูกพ่ายแพ้ต่อชีวิต ลูกจะโทษใครไม่ได้”

สิริภัทร ลูกรัก

จดหมายของลูก พ่อและแม่ได้อ่านแล้วด้วยความเห็นใจ ที่ลูกบอกว่าลำบากในการเดินทางไปเรียนหนังสือด้วยรถประจำทาง อาจจะบอกลูกว่า ยังมีเด็กเป็นจำนวนมากในเมืองไทยของเรา ไม่มีแม้แต่รถประจำทางจะใช้เดินทาง พวกเขาต้องเดินไปเรียนหนังสือเป็นระยะทางไกล ๆ และต้องเดินกลับด้วย อาหารกลางวันก็ไม่มีกิน น้ำดื่มสารพัดชนิดที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ นั้น พวกเขา也没有 พวกเขาคงดื่มน้ำตามริมห้วย ริมหนอง น้ำบ่อ อย่างดีก็น้ำฝนจากหลังคาจากหรือแฝก เสื้อผ้าก็ขาด เก่าปุปะ อาหารการกินก็ไม่ค่อยมีคุณภาพ เด็กไทยเป็นโรคขาดอาหารเป็นจำนวนล้าน และต้องเสียชีวิตเพราะขาดอาหารก็จำนวนไม่น้อยเลย เป็นจำนวนแสนทีเดียว

ลูกจะมองอะไรอย่างมองในวงแคบ จมมองในวงกว้าง อย่างมองแต่ตัว ให้มองคนอื่นบ้าง คนที่มองแต่ตัว ก็ย่อมจะเห็นแต่ตัว ไม่เห็นคนอื่น นาน ๆ เข้าก็จะเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ผู้อื่นบ้างเลย เอาแต่ความสุขสบายของตัวเองเป็นที่ตั้ง

ลูกขึ้นรถประจำทางในกรุงเทพฯ ๑ เวลานี้ ลูกสังเกตหรือไม่ว่า คนเห็นแก่ตัวกันเพียงไร พวกผู้ชายออกสามศอกอย่างลูกนั่นแหละ เวลาขึ้นรถเหลือไม่ถึงคืบ เพราะความเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ผู้อื่น เด็กนักเรียนเล็ก ๆ ถือกระเป๋านักเรียนมา เขาก็นั่งเฉย ผู้หญิงมีครรภ์แก่ขึ้นมา คนชรา คนอัมพฤกษ์ และคนถือของหนักขึ้นมา เขาก็นั่งเฉย อย่างว่าแต่จะลูกให้เลย แม้เพียงช่วยถือของ ช่วยขยับที่ให้เด็กนั่งก็ไม่สนใจจะทำ ช่างใจไม้ไ้ระกำเสียจริง ๆ ความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพชน ไม่รู้ว่าหายไปไหนหมด มันเป็นสมัยที่ผู้ชายมีความเป็นลูกผู้ชายน้อยลงไปมาก ไว้ผมก็คล้ายผู้หญิง มอง

จากข้างหลังไม่รู้ว่าเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย แถมยังใส่สายสร้อยแบบผู้หญิงเข้าอีก เอาเปรียบผู้หญิงและรังแกผู้หญิงก็มีมาก

พ่อไม่ปรารถนาให้ลูกของพ่อเป็นอย่างนั้น แต่ปรารถนาให้ลูกเป็นผู้ชายจริง ๆ เป็นคนเสียสละ มีความอดทน เข้มแข็งบึกบึน ไม่ท้อถอยง่าย ๆ แต่ต้องมีความสุขภาพอ่อนโยน คนสุขภาพอ่อนโยนไม่ได้หมายความว่าเป็นคนอ่อนแอ ในทำนองเดียวกัน คนเข้มแข็งไม่ได้หมายความว่าจะต้องมีท่าทีก้าวร้าวหยาบคาย ไร้คุณสมบัติของผู้ดี ลูกต้องนำเอาคุณสมบัติทั้งสองประการนี้มารวมอยู่ในตัวลูกให้ได้ คือเข้มแข็งอดทนและสุขภาพอ่อนโยน รู้จักเกรงใจผู้อื่นโดยเฉพาะสุขภาพสตรีต้องเกรงใจเขาให้มาก ปฏิบัติต่อเขาอย่างนุ่มนวล สุภาพที่สุด เพราะเพศหญิงเป็นเพศที่ละเอียดอ่อนโดยธรรมชาติ ต้องการความทะนุถนอมและความเอาใจใส่อย่างดี แต่ทั้งนี้ลูกอย่าเข้าใจผิดว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ เพราะความจริงแล้วผู้หญิงมีความอดทนและความเสียสละอย่างสูงยิ่ง พ่อหมายถึงผู้หญิงที่ดี ได้รับการกล่อมเกล่าโดยคุณธรรมแล้ว การอุ้มท้องลูกถึง ๙ เดือนเต็ม ๆ ต่อคนก็ดี การคลอดบุตรซึ่งมีความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสก็ดี เป็นการแสดงถึงความอดทนอย่างยิ่งवादของสตรี แต่ก็มีกลิ่นชื่นชมโสมนัสแฝงเร้นอยู่ด้วย จากความรู้สึกถึงความเป็นแม่ มีใครบ้างเล่าในโลกนี้ที่จะมีความอดทนและเสียสละในการเลี้ยงดูบุตรเหมือนอย่างเพศแม่ ข้อความที่พ่อพูดนี้อย่างน้อยที่สุดก็มีหญิงคนหนึ่ง เป็นพยานหลักฐานที่พ่อพอจะอาศัยอ้างอิงได้ แม่ของลูกนั่นเอง

พ่อพูดเรื่องนี้แทรกเข้ามาเพื่อให้ลูกตระหนักถึงภารกิจอันสำคัญของสตรีเพศ เพื่อลูกจะได้ปฏิบัติต่อเขาอย่างสุขภาพอ่อนโยน ไม่เอาแต่ใจตัว

ไม่เห็นแก่ได้ ไม่ข่มเหงน้ำใจเขาเมื่อมีการติดต่อเกี่ยวข้อง และพ่อเชื่อว่า
 ถึงอย่างไร ๆ ลูกก็ต้องมีเรื่องติดต่อเกี่ยวข้องกับสตรีอยู่ตลอดชีวิตไม่แฉใด
 ก็แง่หนึ่ง และโดยธรรมดาต่อไปภายหน้าลูกจะต้องแต่งงาน ซึ่งหมายถึง
 การอยู่ร่วมสุขร่วมทุกข์กับหญิงคนใดคนหนึ่งที่ถูกตัดสินใจเลือกแล้วไป
 ตลอดชีวิต การแต่งงานเป็นการตัดสินใจครั้งยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งของชีวิต
 เพราะฉะนั้นอย่าผลิผลามด่วนได้ ดูเสียให้ถี่คิดให้รอบคอบ อีกครั้งหนึ่ง
 คือการตัดสินใจเลือกงานอาชีพที่ถูกกับอุปนิสัยและความถนัดของตน
 อันเป็นเหตุให้รักงาน ถ้าตัดสินใจผิดทั้งสองครั้งก็จะเดือดร้อนไปตลอดชีวิต
 หากความสุขความเจริญไม่ได้ ถ้าตัดสินใจถูกทั้งสองครั้งก็จะมีความสุข
 ความเจริญ ความสงบราบรื่นไปตลอดชีวิต ถ้าไม่มีเรื่องอื่นเข้ามาขัดรอน
 ถ้าตัดสินใจถูกเรื่องเดียวก็จะมีความสำเร็จและความสุขเพียงครั้งเดียว

เรื่องการทำงานและการแต่งงานนี้ อันที่จริงยังไม่ถึงเวลาสำหรับลูก
 แต่พ่อพูดล่วงหน้าให้รู้ไว้บ้างก็ไม่เสียหายอะไร

ขอย้อนกลับไปพูดเรื่องการเดินทางไปเรียนหนังสืออีกสักเล็กน้อย
 ตามจดหมายของลูกว่าจะขอพระคุณเป็นอย่างสูงถ้าคุณพ่อหรือคุณแม่
 จะกรุณาซื้อรถยนต์คันเล็ก ๆ ให้สักคันหนึ่ง เมื่อลูกจบชั้นมัธยมศึกษา
 และสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้แล้วนั้น พ่อและแม่ปรึกษากันแล้ว เห็นใจในการ
 ที่ลูกต้องลำบากในการเดินทาง แต่พ่อต้องการให้ลูกลำบากในวัยนี้ วัย
 ที่กำลังวังชาสมบูรณ์ วัยที่จะต้องสร้างจิตใจให้มีกบิลในการต่อสู้ในสนาม
 แห่งชีวิต เพื่อลูกจะได้สบายในวัยที่ควรจะได้พักผ่อน

ขอให้ลูกรู้ไว้ด้วยว่า ในสนามแห่งชีวิตนั้น ลูกจะต้องต่อสู้เพียง
 คนเดียว ไม่เหมือนสนามฟุตบอลซึ่งลงต่อสู้กันเป็นทีม แพ้ก็แพ้ทั้งทีม

ชนะก็เหมือนกัน แต่ในสนามแห่งชีวิตนี้ เมื่อลูกฟ่ายแพ้ต่อชีวิต ลูกจะโทษใครไม่ได้ และคนทั้งหลายที่อยู่ก็จะโทษลูกเพียงคนเดียว ถ้าลูกชนะเวทีชีวิต คนทั้งหลายอาจจะยกความดีให้พ่อแม่ครูบาอาจารย์บ้าง ในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ชี้แนะแนวทาง แต่คนที่ได้รับการยกย่องมากที่สุดก็คือตัวลูกนั่นเอง เมื่อฟ่ายแพ้ต่อชีวิต เพื่อนฝูงญาติพี่น้อง จะไม่มีใครยอมแพ้หรือร่วมแพ้กับลูกด้วย อย่างดีเขาก็มองอย่างเวทนาสงสาร เพราะฉะนั้น ลูกควรจะต้องสร้างจิตใจให้บึกบึน อดทนต่อสู้เพื่อเป็นพื้นฐานอันดีแห่งชีวิตของลูกเอง อย่าคอยแต่เหลียวหาที่พึ่งจากภายนอกหรือจากผู้อื่น พยายามทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ตนให้ได้โดยรวดเร็วตามสมควรแก่วัย เพราะฉะนั้นเรื่องซื้อรถยนต์ให้ลูกก็ไปเรียนในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นสิ่งที่ลูกหวังมากเกินไปจากพ่อและแม่ ลูกก็เห็นอยู่แล้วว่า พ่อแม่ไม่ได้มีฐานะร่ำรวยจนใช้เงินได้โดยไม่ต้องคิดหน้าคิดหลัง หรือเอามาหวานเล่นเพื่อความสนุกสนานของลูก ส่วนตัวเองยอมทุกข์ทรมานแทบเลือดตากระเด็น เพราะฉะนั้น เรื่องนี้พอสรุปได้ว่า ลูกไม่ต้องหวังอีกต่อไป

ถ้าสมมุติว่าพ่อมีเงินพอที่จะซื้อรถยนต์ให้ลูกได้ พ่อก็คงไม่ซื้อให้เพื่อให้ลูกหลงระเริงอยู่ในหมู่เพื่อนฝูง พาเพื่อนเที่ยว พาผู้หญิงไปฉวยมา อวดโก้ ลงท้ายก็เกียจคร้านเรียนหนังสือ ด้วยคาดคิดอย่างนี้พ่อจึงไม่ซื้อรถยนต์ให้ลูกแน่นอน เรื่องอย่างนี้ลูกควรหาเงินซื้อเองเมื่อเรียนหนังสือจบแล้ว จะได้เห็นด้วยว่าการหาเงินนั้น เป็นความยากลำบากเพียงใด การเก็บเงินเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัวนั้น ต้องมีความอดทนและเอาชนะตนเองเพียงใด คนอ่อนแอเอาชนะตัวเองไม่ได้ ยากนักที่จะสร้างตัวได้ เพราะทนต่อสิ่งยั่วชวนต่าง ๆ ไม่ได้

อีกข้อหนึ่ง ข้อนี้ยิ่งร้ายใหญ่ คือลูกบอกว่า ถ้าสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ ขอความกรุณาให้คุณพ่อคุณแม่ส่งลูกไปเรียนเมืองนอก จะไปยุโรปหรืออเมริกาก็ได้นั้น ลูกเห็นพ่อแม่เป็นบ่อเงินบ่อทองหรืออย่างไรที่จะขุดเอาได้ตามใจชอบ การไปเรียนเมืองนอกเสียค่าใช้จ่ายไม่ใช่น้อย พ่อคงไม่มีปัญหาหาเงินมาส่งลูกได้ เพราะฉะนั้น อย่างลูกนี้จะไปเรียนเมืองนอกก็โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ๒ วิธี คือ สอบชิงทุนได้ หรือไปทำงานและเรียนไปด้วย พ่อเห็นว่าลูกควรตั้งใจเรียนให้ดีในชั้นมัธยม เมื่อมีความรู้ดีในชั้นมัธยมตามชั้นที่ตัวเรียนอยู่ ถึงคราวสอบเข้ามหาวิทยาลัยก็น่าจะสอบเข้าได้ สมมุติว่าลูกมีความรู้ดีในชั้นมัธยม แต่สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ เพราะวิธีออกข้อสอบหรือวิธีวัดผล เป็นวิธีที่ลูกไม่ถนัดจึงพลาดไปก็อย่าเสียใจที่ถดถอยหรือสิ้นหวัง มหาวิทยาลัยรามคำแหงก็ยังมี สุโขทัยธรรมาธิราชก็ยังเปิดรับลูกอยู่ ถ้าลูกมีความพากเพียรเรียนจริง ไม่เหลวไหลเสียเอง มหาวิทยาลัยทั้งสองนี้ก็ให้ปริญญาแก่ลูกได้ และนำไปสมัครงานในที่ต่าง ๆ ได้เช่นกัน มันอยู่ที่ความสามารถของลูกเองต่างหาก

อนึ่ง ในการทำงานนั้น นายงานเขาดูที่การทำงานของลูกมากกว่าดูที่มหาวิทยาลัยซึ่งลูกสำเร็จมา ถ้าลูกทำงานดี มีศีลมีธรรม ประพฤติตนดี มีความขยันหมั่นเพียร มีสติรอบคอบ ประกอบแต่การที่สุจริต พิจารณาก่อนแล้วจึงทำลงไป มีความสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ของคนอยู่เสมอ ไม่พูดพล่าม หยิ่งยโส อวดดี ยกตนข่มผู้อื่น แต่พยายามเป็นคนอ่อนน้อม ถ่อมตน ปกปิดความดีของตนไว้ให้มาก อย่าโอ้อวดคุณวิเศษอะไรของคนเองให้มากนัก หรือไม่อวดเลยยิ่งดี ความดีของเรานั้นให้คนอื่นเขาพูดถึง อย่าพูดเสียเอง คนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมา เรียกว่ามีชีวิตอยู่โดย

ธรรมหรือด้วยธรรม เป็นธรรมชีวิตบุคคล ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า
จะเป็นผู้เจริญ

โลกนี้ยังต้องการคนคืออยู่อีกมาก ลูกอย่านึกว่าเพียงแต่มีปริญญา
แล้วจะประสบความสำเร็จทุกอย่างที่ประสงค์ ลูกจะต้องมีคุณสมบัติอย่างอื่น
อีกเป็นอันมากเป็นอสังการ จึงจะดำเนินชีวิตไปได้ด้วยดี ปราศจากคุณ
งามความดีเสียแล้ว ถึงจะมีทรัพย์ มียศ มีตำแหน่งหน้าที่ ก็หาไม่มีความ
สุขที่แท้จริงไม่ เพียงแต่หลอกตัวเอง และถูกหลอกให้เพลิดเพลินไปวัน ๆ
ชีวิตหาแก่นสารอะไรมิได้

ในชั้นมัธยมนี้เองก็มีวิชาศีลธรรม หรือวิชาพระพุทธศาสนาให้เรียน
อยู่เป็นอันมาก ขอให้ลูกสนใจศึกษาเป็นพิเศษ วิชาศาสนาหรือศีลธรรม
นั้น คะแนนในการสอบน้อยก็จริง แต่คนทั้งหลายคอยให้คะแนนเราอยู่
ตลอดเวลามากกว่าวิชาใด ๆ วิชานี้มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตเป็น
อันมาก เป็นความจำเป็นชนิดที่ขาดไม่ได้ทีเดียว อย่าให้คนต่างชาติเขา
หัวเราะเยาะเราได้ว่า มีศาสนาที่ดีแล้วไม่รู้จักสนใจนำเอาคำสอนนั้นมา
ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ดังที่ท่านศาสตราจารย์หม่อมหลวง
ปิ่น มาลากุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เขียนไว้ว่า

ฝรั่งเขาหัวเราะเยาะเราว่า

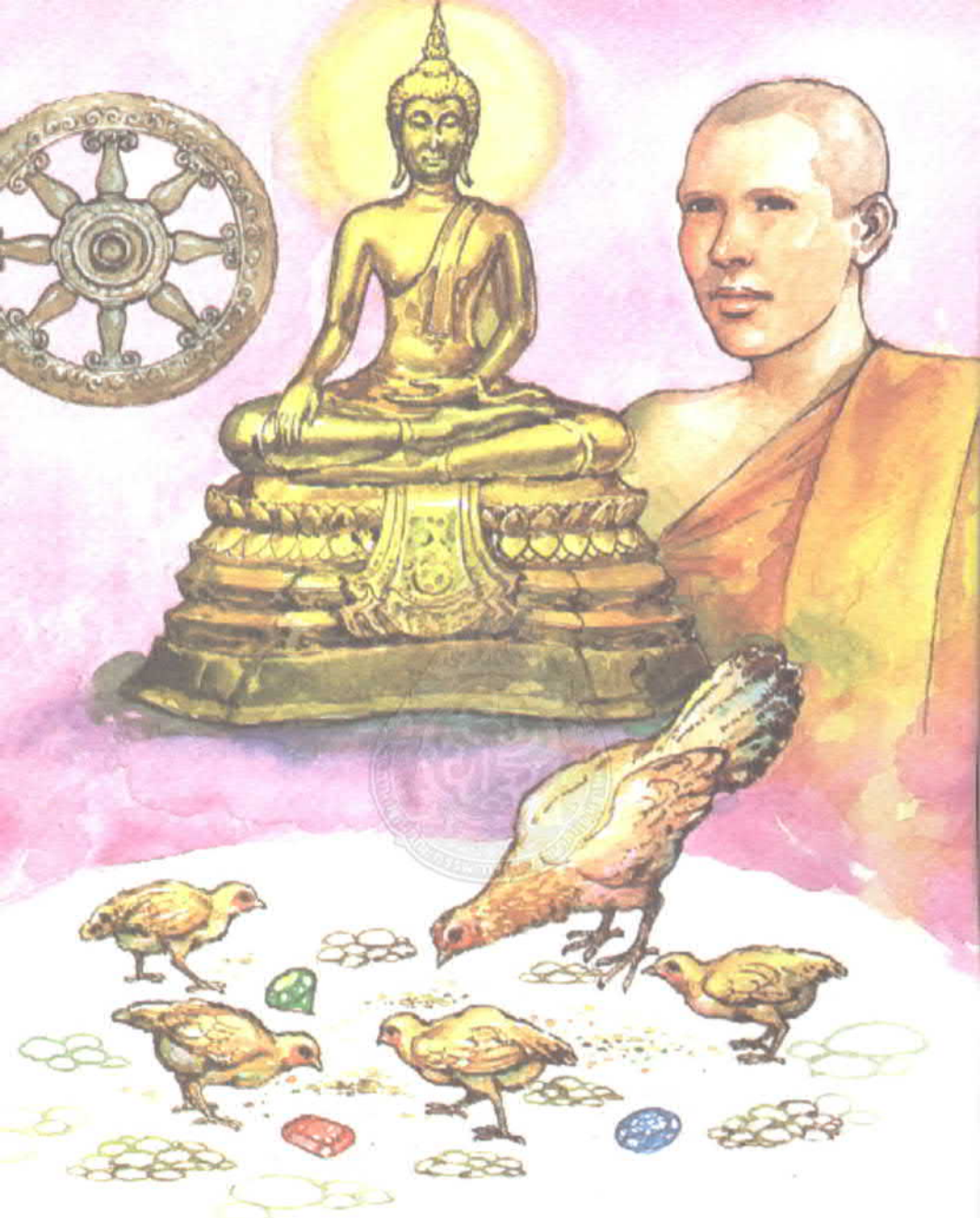
เสียแรงมีรัตนากำนวนสาม (พระรัตนตรัย)

แต่เหมือนไก่ไม่นิยมชมชอบงาม

มัวตะกละตะกลามหาของกิน

หมายความว่าการศึกษาที่จัดอยู่

พาไปสู่อาชีพเสียทั้งสิ้น

ฝรั่งเข้เห็นพระพุทธรูปว่า
แต่เหมือนไก่ไม่ยอมขมขมของงาม

เสียแรงมีรัตนจำนรรสนาม
มีพระพุทธรูปพระศาสดาของกิน

ปริญาท่วมท้นล้นแผ่นดิน

แต่ขาดศีลขาดธรรมประจำตัว^๑

ถ้าเรียนหนังสือกันเพียงเพื่อประกอบอาชีพทำมาหากินเท่านั้นแล้ว มนุษย์จะเป็นผู้ประเสริฐกว่าสัตว์โลกประเภทอื่นได้อย่างไร เพราะสัตว์อื่น แม้ไม่ต้องเรียนหนังสือมันก็สามารถมีชีวิตอยู่ได้ และดูเหมือนว่าจะอยู่สบายกว่ามนุษย์เสียอีก เช่น นก เป็นต้น บินไปไหน ๆ ก็ได้ตามปรารถนา ไม่ต้องเบียดกัน แย่งกันในรถประจำทางอย่างที่ลูกเบื่อหน่ายอยู่

เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงควรจะมีจุดมุ่งหมายสูงกว่าเพียงเพื่อทำมาหากินแต่ประการเดียว ควรจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีจิตใจสูงเป็นอารยชน คือคนที่พยายามลดละกิเลสอันเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ตกต่ำ

ทั้งนี้ พ่อไม่ได้หมายความว่า การทำมาหากินนั้นไม่สำคัญ พ่อทราบดีว่า ปัจจัย ๔ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ การขาดแคลนปัจจัย ๔ ทำให้มนุษย์หงุดหงิดรำคาญใจ กังวลถึงอนาคตและรู้สึกเป็นทุกข์สารพัดเรื่อง แต่การฟุ้งเฟ้อในเรื่องปัจจัย ๔ ก็ทำให้มนุษย์เสียคนได้ง่าย หรือจะเรียกว่า ทำให้คนมีความเป็นมนุษย์น้อยลงก็ได้

ท่านมหาตมะ คานธีกล่าวว่า “การเศรษฐกิจที่แท้จริง ย่อมไม่ขัดกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมอันสูงสุด เช่นเดียวกับศีลธรรมที่แท้จริง ต้องเป็นเศรษฐกิจที่ดี พร้อมกันไปในตัว”^๒

^๑ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ไร้อาลัยในงานพระราชทานเพลิงศพ ศิริ บัวศรี ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ (กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๔๗.

^๒ มหาตมา คานธี โลกทั้งผองที่น้องกัน กุณา เรื่องอุไร กุศลาลัย รวบรวมถ่ายทอด, (กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์ลายสือไทย, ๒๕๒๓), หน้า ๓๘๑.

พอดีความวาทะของท่านคานธีว่า เศรษฐกิจที่แท้จริงต้องไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกัน แต่ทำกันด้วยความเสียสละเพื่อความสุขของผู้ที่เกี่ยวข้อง เห็นแก่ผู้อื่นพอ ๆ กับที่เห็นแก่ตัวเอง จึงไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ นี่ก็เป็นศีลธรรมอันสูงสุดอยู่ในตัว เมื่อเป็นดังนี้ศีลธรรมที่แท้จริง ต้องเป็นศีลธรรมเพื่อความเป็นอยู่ดีของมนุษยชาติ เพื่อสวัสดิภาพของสังคมนั่นเอง ไม่ใช่ศีลธรรมที่ล่องลอยอยู่เหนือความเป็นจริงในชีวิตมนุษย์ ซึ่งจัดเป็นความเพ้อฝัน ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ศีลธรรมกับเศรษฐกิจจะต้องไปด้วยกันเสมอ ต้องเดินเคียงคู่กันไปจึงจะให้ความผาสุกอันสมบูรณ์แก่มนุษย์ได้

ขอให้ลูกลองคิดดู ถ้ามนุษย์ในสังคมของเรามีพอกินพอใช้กันแล้ว หรือต่อให้เหลือกินเหลือใช้ด้วย มนุษย์จะไม่มีปัญหาอย่างนั้นหรือ มนุษย์ยังคงทะเลาะกัน ยังคงแย่งชิงทรัพย์สินกัน เบียดเบียนฆ่าฟันกัน ริษยาพยาบาทต่อกัน ถ้าฝนตกลงมาเป็นทองคำ มนุษย์ก็คงจะแย่งชิงฆ่าฟันกันล้มตายเป็นอันมาก พระพุทธเจ้าตรัสว่า แม้ภูเขาจะเป็นทองคำทั้งภูเขา ก็ยังไม่พอกแก่ความต้องการของคน ๆ เดียว คงจะไปแย่งภูเขาทองกันฆ่าฟันกันตายเหมือนในภาพยนตร์เรื่องขุมทองแมคเคนนาเป็นแน่

เพราะฉะนั้นการศึกษาจะต้องพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้ลดละความโลภ ความโกรธ และความหลงไปด้วย จึงจะบรรลุเป้าหมายแห่งการศึกษา นั่น มิฉะนั้นแล้ว การศึกษานั้นเองจะหันกลับมาทำลายมนุษย์เอง ที่พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่าการศึกษาเหมือนจับงูพิษ หมายความว่า คนที่จับงูพิษข้างหาง งูพิษย่อมเอี้ยวตัวมาฉกกัดผู้จับอาจถึงตายหรือปางตายฉันทิใด การศึกษาที่นำไปเพียงเพื่อสนองคณหาหรือกิเลส ก็ฉันทินั้น ย่อมทำลายมนุษย์มากกว่าจะส่งเสริมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญในสังคมมนุษย์ แต่มนุษย์มองไม่ค่อยเห็นความสำคัญของจริยธรรมนั้น คล้ายคนมองเห็นความสวยงามของต้นไม้ แต่มองไม่เห็นรากซึ่งสำคัญอย่างยิ่งในความเจริญเติบโตสวยงามของต้นไม้ นั่น

ถ้าคนไทยทั้งประเทศอดอาหารกันสักวันหนึ่งก็คงไม่เป็นโทษร้ายอะไร ดีเสียอีกที่จะเก็บอาหารไว้ได้ไม่น้อย แต่คนไทยทุกคนเลิกถือศีล ๕ เพียงข้อใดข้อหนึ่งสักวัน ตัวอย่างเช่น ศีลข้อ ๑ คนคงฆ่ากันตายเป็นอันมาก เดือดร้อนกันทุกหัวระแหง ตัวอย่างนี้ทำให้มองเห็นได้ว่าจริยธรรมเป็นรากฐานแห่งความเรียบร้อยสงบสุขในสังคมเพียงไร

ความกตัญญูกตเวที คือการรู้คุณคนและตอบแทนคุณคน เป็นจริยธรรมสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งควรปลูกฝังให้มีขึ้นในใจของคนทุกคน ตัวลูกเองก็เหมือนกัน ต้องพยายามจดจำความดีของผู้คนที่เขามีน้ำใจทำให้ลูก แต่อย่ารีบตอบแทนเร็วเกินไป เพราะการรีบตอบแทนเป็นความอกตัญญูอย่างหนึ่ง หมายความว่ารีบตอบแทนให้เสร็จ ๆ ไป จะได้ไม่ต้องมีอะไรกันอีก ไม่ต้องมีเชื้อไขต่อกัน การตอบแทนบุญคุณคนเป็นสิ่งต้องทำ แต่ต้องทำตามโอกาสอันควร โอกาสย่อมมีอยู่เสมอสำหรับผู้แสวงหาโอกาส และไม่ละเลยโอกาสที่มาถึงในการทำความดี

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าบุคคล ๒ จำพวกหาได้ยาก คือ ๑) บุพการีผู้อุปการะให้ก่อน คือทำความดีให้ด้วยใจเมตตากรุณา หวังความสุขต่อเรา ๒) กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำให้แล้วและตอบแทน

ที่ว่าหาได้ยากนั้นเพราะมีน้อย ลูกลองคิดดูว่าในจำนวนพลโลกประมาณ ๓ - ๔ พันล้านคนเวลานี้ มีกี่คนที่ทำอุปการะแก่ลูกด้วยน้ำใจ

อันงาม ด้วยความรักและปรารถนาให้ลูกเป็นสุข ยิ่งคนกตัญญูคนใดที่ยังหาได้ยากขึ้นไปอีก ในร้อยคนพันคน จะเจอสักคนหนึ่งกระมัง

ลูกหลานส่วนมากก็จ้องแต่จะแสดงความกตัญญูคนใดที่ต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่มีทรัพย์สินสมบัติและชื่อเสียง ยศศักดิ์ บางทีเขาอาจกตัญญูต่อทรัพย์สินของท่านดอกระมัง ส่วนพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่ไร้ทรัพย์สินไม่ค่อยมีลูกหลานคนใดเอาใจใส่เหลียวแล คงปล่อยให้ลำบากยากเข็ญไปตลอดชีวิต พอเจ็บป่วยกินอะไรไม่ได้แล้วก็เอาของไปให้กันอย่างล้นหลาม พอตายลงก็เศร้าโศกเสียใจ คร่ำครวญรำพัน อย่างนี้ไม่ถูกต้อง ลูกต้องมองดูธรรมชาติให้ดีแล้วเอาอย่างธรรมชาติ เช่น ที่ดินซึ่งแตกกระแหง เมื่อเราหยคน้ำลงไปมันดูดซึมเอาไว้หมด เพราะมันกำลังขาดแคลนและต้องการน้ำอย่างยิ่ง แต่ถ้าลูกเอาน้ำสักถังหนึ่งเทลงในแม่น้ำเจ้าพระยา จะมีความหมายอะไร ลูกจะทำความดีอะไรขอให้ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ และด้วยเหตุผลบริสุทธิ์ก็จะได้ประโยชน์ และได้รับผลอย่างบริสุทธิ์เช่นเดียวกัน

ความไม่กตัญญูนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เองในสันดานของคน เปรียบเหมือนคันธนูซึ่งมีอยู่คั่น ถอนทิ้งแล้วก็ขึ้นอีก ไม่ปรารถนาให้ขึ้นก็ขึ้น แต่ความกตัญญูคนใดที่เปรียบเหมือนดอกกุหลาบ ต้องทะนุบำรุงรดน้ำพรวนดิน ระวังรักษาจึงจะขึ้นสวยงามได้ ฉันทักก็ฉันทัน เพราะฉะนั้นเรื่องความกตัญญูจึงเป็นสิ่งที่จะต้องสอนกันให้รู้ด้วยการชี้โทษของความอกตัญญูและชี้คุณของความกตัญญู ปลุกฝังโดยวิธีทำตัวอย่างให้ดูในเรื่องของความกตัญญูคนใด เมื่อเป็นดังนี้ คนถ้าไม่ใจหिनจริงๆ ก็ย่อมสามารถเพาะความกตัญญูคนใดให้เกิดขึ้นในใจได้

พ่อพูดกับลูกมาปี๋คยวแล้ว ขอพูดเป็นประการสุดท้ายว่าขอให้ลูกตั้งใจที่จะเป็นคนดี หมั่นศึกษาหาความรู้ เวลาเปิดเทอมแต่ละครั้งนั้นควรใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ด้วยการอ่านหนังสือต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ลูกสามารถคุยกับนักปราชญ์ได้ทุกคนโดยการอ่านหนังสือของท่าน ข้อเขียนหรือบทความของท่าน พยายามปฏิบัติตามคำแนะนำคำสอนของ ท่าน แล้วลูกจะไม่เสื่อม มีแต่ความสุขความเจริญ ขอให้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ทุกวัน อย่าฆ่าเวลา หรือพว่เวลาเสีย คนใดฆ่าเวลาบ่อย ๆ เวลาจะย้อนกลับมาฆ่าเขาให้เป็นคนตายทั้งเป็น โดยเป็นคนอยู่อย่างไร้ประโยชน์ กลับเป็นโทษแก่ตนเองและสังคมอีกด้วย

พ่อและแม่ไปอยู่ต่างจังหวัดเพียงชั่วคราว อีกไม่นานนักเราจะได้อยู่พร้อมหน้าทุกคน ทั้งจันทร์ลอย รวมพร และลูก เป็นความอบอุ่นและผาสุกของครอบครัวที่จะได้อยู่พร้อมหน้ากัน และมีความรักระลึกถึงกันอยู่เสมอระหว่าง พ่อ แม่ และลูก ๆ

คุณแม่ฝากความรักและระลึกถึงมายังลูกทุกคนด้วย

ด้วยรักและปรารถนาจะให้มีความสุข

พ่อ

คณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม และ
หนังสืออุทิศเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษา
และมัธยมศึกษา

นายประโมทย์ ไชยกิจ	ประธานกรรมการ
พระเทพโสภณ (กมล โกวิท)	กรรมการที่ปรึกษา
พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตภาโณ)	กรรมการที่ปรึกษา
นางแม่นมาส ขวลิต	กรรมการที่ปรึกษา
นายสุชีพ ปุญญานุภาพ	กรรมการ
นายจำรัส ดวงธิสาร	กรรมการ
นางสุนน อมรวิวัฒน์	กรรมการ
นายเย็นใจ เลาหวณิช	กรรมการ
นายสมพร เทพสิทธิ์า	กรรมการ
นางมาลินี ผโลประการ	กรรมการและเลขานุการ
นายสุระ ดามาพงษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวปราณี สิ้นธุสอาด	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวอุ้มบุญ สิงห์อัสวิน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้เรียบเรียง

นายวศิน อินทสระ

ผู้ตรวจ

นางแม่นมาส ขวลิศ

ปกและภาพประกอบ

นายทวีพร ทองคำใบ

คณะบรรณาธิการ

นางแม่นมาส ขวลิศ

นางมาลินี ฝิโลประการ

นายสุระ ดามาพงษ์

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางสาวปราณี สินธุสอาด

นางสาวอุ้มบุญ สิงห์อัสวิน

นางสาวสุดารัตน์ ล่องทอง

ឈ្មោះ វិស័យកុមារភាព
អាយុ ឈ្មោះ ឈ្មោះ ឈ្មោះ

៣៤០០០២ (៣)